ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТ!
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY NAMED AFTER AL-FARABI

«Қазақ тіл білімі: жаңа ғылыми парадигмалар мен оқытудың инновацияльщ технологиялары»
атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция

Алматы, 19-20 сәуір 2012 жыл

Международная научно-теоретическая конференция
«Казахское языкознание: новые научные парадигмы и инновационные технологии обучения»

w *

Алматы, 19-20 апреля 2012 года. *i*

ᴦAl International scientifically-theoretical conference
«The Kazakh linguistics : the new scientific paradigms and innovative teaching technologies}}

' ***Almaty, April 19-20,2012***

МАЗМҰНЫ

ПЛЕНАРЛЫҚ БАЯНДАМАЛАР

Сағындықұлы Б. Түркі тілдеріндегі дауысты дыбыстардың даму тарихы........7
Жаң Диңжиң. Қазіргі қазақ тілінің ақпарат көзі категориясы........10
\. in **шина Х.**Тобольское наследие профессора Н.Ф. Катанова........15
Манкеева Ж. Қазіргі қазақтіл біліміндегі жаңағылыми парадигмалардың қалыптасу үрдісі........18
Момынова Б. Ым-ишаратгардың семиотикалық тектері мен функционалдығы........22
Әбілхақ М. Әдебиет пен тілдін қатынасының бір қыры........25
Мулдаі алиева А., Окушева Г. Специалист XXI века. Каким он должен быть?........28
Еркін А. Коне ұйғыр жазбасы «Алтүн Ярұқтың» аударылу мезгілі және қытайдағы бүддизм аударма дэстүрінен........31
Болаш Шөкей. Арнаулы атаулардың аудармасы туралы........34
Шалабай Б. Мәтін прагматикасы........40
Садыков Т., Демирйүрек Й. Бир Муундуу сөздөгү үндөштүктүн фоностатистикасы........42
Смағұлова Г. Метафораның когнитивтік-дискурстық сипаты........45
Махмуд Аллахманлы. Фольклорист Бахлул Бехджат и произведение «История Гачага Наби»........49
Әлкебаева Д. Тілдік сана........51
Таева Р., Қоңырбекова Т. On some aspects of teaching foreign language disciplines to graduates........54
Әбділәшімұлы Д. Қадай Тәйжының өліміне байланысты Қытай архивгерінен табылған бір парша хат жоне оның тілі........57

-I-
ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМШІҢ ЖАҢА ЗЕРТТЕУ ҮДЕРІСТЕРІ МЕН КОММУПИКАТИВТІ-ФУНКЦИОНАЛДЫБАҒЫТТАРЫ

Ақымбекова Г. Қала тілінің зерттелуі туралы........64
Әділбекова Ж. Тілдесім феномені эмпатияның психолингвистикалық негіздері........68
Әнесова Ү. Семиотикалық таңбалар жүйесіндегі символдар........72
Бейсембаева С. Кинесикалык компоненттер жэне олардыц ауызша сөйлеуде берілу жолдары........78
Бектемірова Б., Қарағойшиева Д. Мэдениаралық құндылықтардың тілдік ерекшеліктері (қазақ, орыс, ағылшын тілдері негізінде)........82
Бектұрганова Ж., Молдасан Қ. Тілдің дамуы жэне оны зерттеудің мэселелері........86
Ергубекова Ж.. Эпикалық этномэдени концептілерінің фразеологизмдер арқылы вербалдануы (тілдік көрінісі)........91
Есенова Қ. Саяси дискурстағы метафоралар қолданысының прагматикасы........94
Жакишева М. Қазіргі акпараттық технологиялардың педагогикалық мүмкіндіктері........98
Жусанбаева С. Өлең мэтінінің семантикалық байланыстылығы........100
Жұбаева О. Морфологиялық репрезентация - концептуалды мазмұнның берілу жолдарының бірі........104
Ибраимова Ж. Тіл біліміндегі коммуникативтік семантика мәселесі........108
Кенжеқанова К. Адам аттарының қалыптасуының элеуметтік мәдени негізі........112
Қалиұлы Б. Дүниетанымдық бейнелер және олардың ғылымтанымдық сипаты........116
Қошқарбаева Б., Хусаин Р. Ағылшын, қазак тілдеріндегі диалектілердің ұлттық-мэдени ерекшеліктері........119
Құтжанова Г. Бағалау мағынасының зерттелуі........122
Мағжан С. Бейвербалды семиотика, негізгі бірліктері........125
Маретбаева М. Қазіргі танда мэтін лингвистикасының даму бағыты мен теориялық мәселелеріне қысқаша шолу........128
Мәмбетова М. Тілдік санадагы клишелік құрылымдыр........134
Мұратбек Б. Бағалауыштық лексиканың лингвистикалық мәселелері........138
Оспангалисва А. Жарнаманың дискурстык табигаты........141

АДАМ АТТАРЫНЫҢ ҚАЛЬШТАСУЬШЬЩ ӘЛЕУМЕТТІК МӘДЕНИ НЕГІЗІ

К.Қ.Кенжеқанова, ҚазҮУ шетел филологиясы мен жалпы тілі білімі кафедрасының оцытушысы

Антропонимдер адамдардың өткендегі түрмысын, қоғамдық, элеуметтік кұрылысын және материалдық эрі мэдени өмірдің кұбылыстарын да көрсете алды. Ол мэселе қазақ тіл білімінде Т.Жанүзақов зерттеулерінен бастап, кейінгі зерттеушілер Қ.Рысбергенова, У.Ержанова, М.Мұсабаева, Б.Бияров, З.Жанғабылова, А.Арысбаев, Г.Мадиева, А.Жартыбаев, Б.Тілеубердиев т.с.с. ғалымдардыц зерттеулерінде қарастырылған. Қазақ есімдерінің де өзіне тэн тарихы, үлттық мэдениетке сэйкес элеуметтік мэні мен кызметі, пайда болу жолы бар. Кісі есімдерінің шыгу, қойылу тарихы өте көне замандарға, алғашқы рулық қоғамға барып тіреледі. Әуелде ру, тайпа аттарының, содан кейін кісі атттарының шыққаны бүгінде ғылымда белгілі болып отыр. Ру, ел, халық, ү_лт атаулары негізінде жасалған есімдер: *Дулат, Ногай, Аргынбай, Найманбай, Адай, Қыргызбай,Өзбекбай* жэне т.б. Қазақ есімдерінің біразы көрші туыстас халықтар аттарының да жасалып отырган. Олар: *Орысбай, Ойрат,Өзбекэлі* т.б. Адамға бұлайша ат қоюдың басты себебі - қазақ халқының аты аталып отырған халыктармен үзақ ғасырлар мэдени байланыс, қарым-қатынас жасап, достық, туыстық ынтымақта болғанында.

•Әлеуметтік жікті сипаттайтын қазақ антропонимдердің бір тобы *бек, бей, бай, мырза, султан, хан, батыр, ер* сөздерімен тіркескен есімдер: *Бекбол, Бекболат, Бейсембай, Байбөрі, Байгара, Байжан, Байжұман, Байжігіт, Бектемір, Бексұлтан, Шыңгыс хан, Сұлтанмахмут, Махмұтхан, Сұлтанәлі, Мырзаәлі, Мұхамедәлі, Ахмет хан, Есім хан, Султан хан, Баймырза, Бексұлтан, Асылхан, Сұлтанбек* т.б. Сонымен қатар, В.У. Махпиров көне түркі тілдерін зерттеп, оларды лингвомэдени тұрғыдан классификациялаған.Ол былай деп айтқан: «Династнийное имя было присуще лишь верховным правителям, возглавляющим государственные образования тюрков в древности и средневековье - членами царской династий «. [7, 140 б.]

• Қазақтың кец байтақ даласы, оныц эр тасы мен бұлағына белгілеп ат коюы - ата-бабамыздан келе жатқан үлттық дэстүрінің бірі. Қоғамдық ортаның калыптасқан *элеуметтік сипаты* тілдік деректермен таңбаланып, топонимияда оз ізін қалдырып отырган. Осы орайда гидронимиялық *(көл, өзен, су, қудық, елді мекен, жер-су*) аттаулары негізі ер адамдардың есімдерімен аталатынын айту керек. Мысалы: *Амангелді, Лесбек батыр, Қазыбек, Қабанбай, Рысцұл, Аякөз, Жамбыл, Нияз, Абай Еділ, Есіл, Ертіс, Көлбай, Ілебай, Кегенбай, Орал* т.б. ауылдар. Топонимдердің құрамында жеке есімдермен қатар фамилиялар да өте көп кездеседі. Орта ғасырда өмір сүрген ғалымдар туған жерінің я қаласының аты фамилия рөлін атқарған: *Махмуд Қашцари, Жүсіп Баласагун, Абунасыр Әл Фараби, Қожа Ахмет Яссауи, Мекке Мәдин, Арыстанбаб, Қошқар ата* т.б. Осы зандылыктың өзі қазақтың қоғамдық ортасында ер адамдардың орны ерекше, салмақты істер ер азаматтың мойнында екенін көрсетіп, ер адамды кадірлеу, сыйлау, ардақтауга айрықша мэн беріліп, элеуметтік сипатын айғақтайды.

• Профессор Т.Жанүзақовтың казак антропонимдер құрылысының жаңарып, көбейе түсуіне эсер еткен деп көрсеткен элеуметтік мэдени факторыныц бірі ислам дінінің тарауымен байланысты. Мысалы, ислам дінін қабылдаган жүрт үшін қадірлі, атақты адам сол діннің бастыктары, я сол дін үшін күрескендер болып көрінеді. Сондықтан мүсылман діндегілердің аты бірде таза *Мухамед, Ғали, Омар, Оспан, Ахмет, Садық Әзірет Сұлтан, Баба Ата немесе Ысцац баба, Ибрагим Ата, Қарашаш Ана, Гаунар Ана, Қара Бура, Ац баба, Әулие Ата, Кұдайберген, Аллаберген, Тәңірберген* т.б. , бірде солардың басқа сөзбен қосындысы болып келеді *{Мұхамедсадыц, Сапаргали, Қожахмет* т.б.).

Қай тілдің болсын антропонимиялық қазына байлығы тек төл есімдер ғана емес, басқа тілден енген антропонимдер де құрайды және олардың жалпы антропонимиялық қордағы үлесі